

Research Paper

Factors Affecting the Resilience of Rural Tourism Community in Terms of Sustainable Development (Case Study: Tourism Target Villages of Hamadan County)

Mir Mohamad Asadi¹, *Golnoush Jabbari²

1. Assistant Professor, Department of Tourism, Faculty of Humanities, Science and Arts University, Yazd, Iran.
2. PhD Student, Department of Tourism, Faculty of Humanities, Science and Arts University, Yazd, Iran.

Citation: Asadi, M.M., & Jabbari, G. (2022). [Factors Affecting the Resilience of Rural Tourism Community in Terms of Sustainable Development (Case Study: Tourism Target Villages of Hamadan County) (Persian)]. *Journal of Rural Research*, 12(4), 684-699, <http://dx.doi.org/10.22059/jrur.2021.325604.1646>

doi: <http://dx.doi.org/10.22059/jrur.2021.325604.1646>

Received: 16 June 2021
Accepted: 20 Dec. 2021

ABSTRACT

It is generally assumed that the well-being of rural tourism communities is related to their degree of resilience. However, despite the importance of community resilience and its potential for long-term economic development, the factors affecting the resilience of the tourism community for sustainable development are often overlooked in the planning stages of tourism development projects in many parts of the world. The purpose of this study is to present a model for the resilience of the rural tourism community to the three components of community resilience, including environmental, social, and economic resilience for sustainable tourism development. In this study, through an in-depth study of the literature and open interviews with 15 experts in the field of rural development and tourism familiar with the sustainable development of the tourism industry in *Hamadan*, information was collected and using a heuristic approach of theme analysis and coding, finally 45 variables, 9 components, and 3 dimensions were extracted. Then in the next stage, the research components were implemented by 15 research experts using a questionnaire and interpretive-structural modeling (ISM) method and using MATLAB software, position, importance, and the effectiveness of the extracted research components were presented at five levels. The results of this study indicate that the component of financial support for sustainable development of tourism has the greatest effect and is the cornerstone of the resilience of the rural tourism community, and the component of health and safety of the tourism community has the most dependence.

Key words:

Community Resilience, Sustainable Development, Tourism, Interpretive-Structural Modeling

Copyright © 2022, Journal of Rural Research. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-noncommercial 4.0 International License which permits copy and redistribute the material just in noncommercial usages, provided the original work is properly cited.

Extended Abstract**1. Introduction**

C

ommunity resilience refers to an individual or community's capacity to cope with stress, overcome adversity, or adapt

positively to change. It is generally assumed that the well-being of rural communities is related to their resilience, in particular the ability of community members to develop and engage resources to adapt or maintain current productivity and performance in the face of crises. Rural tourism destinations are always faced with increasing levels of

*** Corresponding Author:**

Golnoush Jabbari, PhD Student

Address: Department of Tourism, Faculty of Humanities, Science and Arts University, Yazd, Iran.

Tel: +98 (918) 3132964

E-mail: g.jabbari@stu.sau.ac.ir

greenhouse gases, global temperatures, biodiversity loss, human population density, regional financial imbalances, income inequality, and social inequalities. Brown Sustainable development is one of the most cited examples of actions that make society resilient. It is very important to base a sustainable approach on rural tourism development planning.

Also, resilience is one of the necessary criteria to achieve the goals of sustainable development, because in a resilient community there is a possibility of formation and realization of sustainable development. A basic understanding of the resilient aspects of society is important in the development of sustainable tourism. This information can be used to further test and develop resilience indicators for the sustainability of rural tourism communities. Given the inevitability of social, environmental, and economic changes, resilience planning has recently emerged as an effective approach in community planning and development towards a model of sustainability.

In general, there is little literature on the resilience of society to help plan sustainable development in the tourism industry, which is mainly review and quality, and more research is needed in this area. The purpose of our study is to monitor, investigate and extract the factors affecting the resilience of the rural tourism community in line with sustainable development to the three components of community resilience in a sustainable tourism development planning process in rural communities and using modeling techniques. An interpretive structure provided a map of concepts and relationships between elements of different concepts or dimensions with different levels.

2. Methodology

The present study is based on an applied-developmental goal and is descriptive/analytical in terms of data collection. Figure 1 depicts the stages of the research. In this research, using in-depth analysis method, after an in-depth study of the literature and open interview with the statistical population of the research, the factors affecting the resilience of the rural tourism community for sustainable development were identified and extracted. After identifying and extracting the variables, they were integrated and refined. Duplicate variables, and variables that were not consistent with the structure of tourism sustainability, were removed and with the exploratory approach of theme analysis, were coded and finally 45 variables, 9 components, and 3 dimensions were extracted. Then, to investigate the creation and understanding of relationships between elements, the structural-interpretive modeling (ISM) method was used. It is worth mentioning that

the statistical population of the study included experts, specialists, and experts in the field of rural development and tourism familiar with the sustainable development of the tourism industry in *Hamadan* province. The targeted sampling method was the snowball method and the number of samples was based on achieving theoretical saturation of 15 people.

3. Results

In this regard, the purpose of this study was to investigate the factors affecting the resilience of the tourism community and identify how these processes contribute to sustainable development in rural tourism, which requires finding the main and influential factors in this regard and establishing a relationship between them. Therefore, with an in-depth review of the research background and literature and open interviews with 15 experts, specialists, and experts in the field of rural development and tourism familiar with the sustainable development of the tourism industry, the factors affecting the resilience of rural tourism community for sustainable tourism development were identified. The theme analysis method was identified and extracted in the form of 45 indicators, 9 components, and 3 resilience dimensions (social, environmental, economic). Then, in order to level the resilience components of the rural tourism community for the sustainable development of tourism, the Interpretive-Structural Modeling (ISM) questionnaire was used. After going through the steps, a model with 5 levels and 9 components was presented and their penetration power and degree of dependence were examined.

4. Discussion

Utilizing the potential of the rural tourism industry for employment and income generation, as well as its economic growth, is an important issue. In recent years, some economic, social, political, and cultural crises, as well as the spread of the Coronavirus, have caused a recession in the tourism industry. This study aimed to study the factors affecting the resilience process of the tourism community and identify how these processes are sustainably developed in rural tourism destinations. For this purpose, we tried to find the main and influential factors in this relationship and establish a relationship between them.

5. Conclusion

The results indicate that the health and safety component of the tourism community is at the highest level; in other words, all components affect it and this component depends on a kind of resilience of the tourism community

in the direction of sustainability. The implementation of health protocols, safe tourism facilities and compliance with health standards, and the use of new technologies to meet the capacity of the destination and create health security, factors and indicators affecting the health and safety of the tourism community that lead to resilience of rural tourism communities are in the direction of sustainable development.

Further analysis of the results showed that the component of financial support for sustainable tourism development is the cornerstone of the resilience of the rural tourism community, which is at the lowest level and has the greatest impact on other components, meaning that for rural tourism resilience, it is necessary to use a factor that underlies other factors of the resilience of the rural tourism community in the direction of sustainable development, and this process should continue until the health and safety of the tourism community are achieved.

Acknowledgments

This research did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Conflict of Interest

The authors declared no conflicts of interest

عوامل مؤثر بر تاب‌آوری جامعه گردشگری روستایی در راستای توسعه پایدار (مورد مطالعه: روستاهای هدف گردشگری شهرستان همدان)

میرمحمد اسعدی^۱، گلنوش جباری^۲

۱- استادیار، گروه گردشگری، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه علم و هنر، یزد، ایران.

۲- دانشجوی دکتر، گروه گردشگری، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه علم و هنر، یزد، ایران.

حکیده

تاریخ دریافت: ۲۶ خرداد ۱۴۰۰

تاریخ پذیرش: ۲۹ آذر ۱۴۰۰

رفاه جامعه گردشگری روستایی با میزان تاب‌آوری آن‌ها در ارتباط است. با وجود اهمیت تاب‌آوری جامعه و پتانسیل آن برای تحقق توسعه اقتصادی دراز مدت، عوامل مؤثر بر تاب‌آوری جامعه گردشگری برای توسعه پایدار، غالباً در مراحل برنامه‌ریزی پروژه‌های توسعه گردشگری نادیده گرفته شده است. این پژوهش با هدف ارائه مدلی برای تاب‌آوری جامعه گردشگری روستایی در راستای توسعه پایدار گردشگری در ارتباط با سه مؤلفه آن یعنی تاب‌آوری اجتماعی، زیست محیطی و اقتصادی است. برای این منظور، مطالعه عمیق ادبیات موضوع و مصاحبه با خبرگان و کارشناسان حوزه توسعه گردشگری روستایی و آشنا با توسعه پایدار صنعت گردشگری با رویکرد اکتشافی تحلیل تم صورت گرفت که به پدیدار شدن ۳ بعد، ۹ مولفه و ۴۵ شاخص منجر شد. سپس با استفاده از پرسشنامه و روش مدل‌سازی ساختاری - تفسیری (ISM) و همچنین به کارگیری نرم‌افزار MATLAB، موقعیت، میزان اهمیت، اثر گذاری و اثر پذیری این عوامل در پنج سطح ارائه شد. یافته‌ها نشان دادند، مؤلفه حمایت مالی دارای بیشترین اثر گذاری و سنگ زیرینای تاب‌آوری جامعه گردشگری روستایی در راستای توسعه پایدار گردشگری است و مؤلفه بهداشت و ایمنی نیز دارای بیشترین اثر پذیری است.

کلیدواژه‌ها:

تاب‌آوری جامعه، توسعه پایدار، گردشگری، مدل‌سازی ساختاری-تفسیری

مقدمه

آمدن با استرس، غلبه بر ناملایمات و یا سازگار شدن با تغییرات به شکلی مثبت است. این تصور وجود دارد که رفاه جوامع روستایی با میزان تاب‌آوری آن‌ها، به‌ویژه توانایی اعضای جامعه در توسعه و درگیر کردن منابع برای انطباق یا حفظ بهره‌وری و نیز عملکرد جاری آن‌ها هنگام مواجهه با بحران ربط پیدا می‌کند (Holladay & Powell, 2016). هسته اصلی تاب‌آوری جامعه درک واکنش انسان در برابر تغییر و احساس تعلق به‌عنوان عوامل مرتبط با فرایند است (Dai, Xu, & Chen, 2019). با وجود اهمیت تاب‌آوری جامعه و پتانسیل آن برای حمایت از توسعه اقتصادی بلندمدت، ارزیابی دیدگاه‌های جامعه درباره شرایط محلی لازم جهت حمایت از تاب‌آوری، اغلب در مراحل برنامه‌ریزی پروژه توسعه گردشگری نادیده گرفته می‌شود، در این رابطه بین سیاست‌گذاران و خبرگان دانشگاهی در مورد اهمیت مشارکت محلی توافق گسترده‌ای دیده می‌شود (Powell et al., 2018).

در دهه‌های اخیر به مقوله تاب‌آوری جامعه توجه زیادی شده و این توجه همچنان در حال گسترش است. این مفهوم دلالت بر توانایی این جوامع در پاسخگویی به هر نوع تغییر اجتماعی یا زیست‌محیطی پیش‌بینی نشده یا غیرقابل پیش‌بینی است. تاب‌آوری جامعه در موارد زیادی با بحران همراه بوده است (Calgaro, Lloyd, & Dominey-Howes, 2014; Amir, Abd- (Ghapar, Jamal, & Ahmad, 2015). این مفهوم یکی از جدیدترین رویکردهای مدیریت بحران است که در آن، مدیریت بحران از آسیب‌پذیری به توانمندسازی تغییر رویکرد می‌دهد (Rokanedin (Eftekhari & Sadeghloo, 2019). تاب‌آوری مقوله‌ای گسترده است که به مقوله‌هایی فرعی مانند تاب‌آوری جامعه تقسیم می‌شود (Guo, Zhang, Zhang, & Zheng, 2018).

تاب‌آوری جامعه^۱ به ظرفیت فرد یا اجتماعی از افراد برای کنار

1. Community resilience

* نویسنده مسئول:

گلنوش جباری

نشانی: یزد، دانشگاه علم و هنر، دانشکده علوم انسانی، گروه گردشگری.

تلفن: ۳۱۳۲۹۶۴ (۹۱۸) +۹۸

پست الکترونیکی: g.jabbari@stu.sau.ac.ir

محیطی بسیار، بقا و عملکرد آن‌ها را با تهدید مواجه ساخته است. از این رو پژوهش حاضر تلاشی است با هدف احصاء ابعاد و شاخص‌های تاب‌آوری جامعه گردشگری روستایی در راستای توسعه پایدار گردشگری و اولویت‌بندی آن ابعاد است. این پژوهش در صدد پاسخگویی به این سؤال است که عوامل تأثیرگذار بر فرایند تاب‌آوری جامعه گردشگری روستایی (روستاهای هدف گردشگری شهرستان همدان) کدام‌اند؟

مروری بر ادبیات موضوع

تاب‌آوری و توسعه پایدار گردشگری روستایی

تاب‌آوری اگرچه اخیراً به عنصری اساسی در برنامه‌ریزی نگرینده می‌شود، با این حال مفهوم جدیدی نیست. سرمنشأ این مفهوم از اکولوژی^۳ (زیست‌بوم‌شناسی) است؛ که برای نخستین بار توسط هولینگ در سال ۱۹۷۳ در پژوهشی با عنوان تاب‌آوری و پایداری سیستم‌های اکولوژیک^۴ منتشر و معرفی شد (Bhamra, Dani, & Burnard, 2011). ادبیات این حوزه نشان می‌دهد که انسان‌ها چگونه می‌توانند ظرفیت مواجهه با فشارهای وارده را تقویت کنند. این رویکرد به دنبال یافتن راهایی برای مواجهه با پیشامدها و بحران‌های غیرمنتظره و نیز شناسایی روش‌های پایدار^۵ در خصوص زندگی انسان‌ها در اطراف کره خاکی است (SRC, 2016). مفهوم تاب‌آوری در صنعت گردشگری توسط برخی پژوهشگران نیز مطرح شده است (Becken, 2013; Biggs, Michael, & Natalie, 2012; Strickland-Munro, Allison, & Moore, 2014; Lew, 2010). در پژوهش بذرافشان و همکاران (۲۰۱۸) به تحلیل فضایی تفاوت تاب‌آوری شهری و روستایی با استفاده از شاخص‌های تاب‌آوری (اجتماعی، اقتصادی، سرمایه اجتماعی، نهادی، زیربنایی و نهادی) پرداخته است. در دیگر پژوهش‌ها به توانمندسازی جامعه محلی گردشگری روستایی به‌عنوان یک عامل کلیدی در جریان توسعه پایدار اشاره شده است (Jani, 2018; Abbasi, Sajjadi, & Abdollahi, 2021; Shafiei Sabet & Haratifard, 2019). پژوهش‌های تجربی در کشورهایی مانند تایوان (Lew et al., 2016) و اکوادور (Ruiz-Ballesteros, 2011) این ایده شکل گرفت که ایجاد توسعه پایدار در نتیجه توجه جوامع گردشگری روستایی به هر دو عامل پایداری و تاب‌آوری است، این جوامع موفق‌تر از جوامعی بودند که تنها بر یکی از آن دو تمرکز کرده بودند. مطالعه بیشتر ادبیات تاب‌آوری جامعه گردشگری روستایی در راستای توسعه پایدار همچنین نشان داد که درک توسعه پایدار گردشگری می‌تواند تاب‌آوری جامعه را با برنامه‌ریزی برای توسعه اقتصادی آینده کمک کند. به این صورت که توسعه پایدار در هر کدام از ابعاد اصلی آن (اجتماعی - اقتصادی - زیست‌محیطی)

دست رفتن تنوع زیستی، تراکم جمعیت انسانی، نبود توازن مالی منطقه‌ای، نابرابری در درآمد و دیگر نابرابری‌های اجتماعی مواجه شده‌اند (Berkes & Ross, 2013). از سوی دیگر، در طول دهه گذشته بحران‌های دیگری مانند حوادث تروریستی، عدم ثبات سیاسی، رکود اقتصادی، حوادث طبیعی و امنیتی زیستی به آن مخاطرات اضافه شده‌اند (Pennington-Gray, 2018; Ritchie & Campiranon, 2014). همچنین امروزه پاندمی کرونا و ویروس سبب اختلال و عدم اطمینان در کسب‌وکارهای گردشگری روستایی شده است (Corbisiero & Monaco, 2021; Hassan Pour, Shahi, & Arjang Mehr, 2020). عدم اطمینان از ویژگی‌های جوامعی است که ارتباط زیادی با عوامل محیطی خود دارند. در این میان گردشگری روستایی به دلیل وابستگی زیاد به شاخص‌های مؤثر بر کیفیت زندگی اجتماعی، تحت تأثیر عدم اطمینان زیادی قرار دارد. همچنین بحران‌ها و دیگر موانع رشد، فعالیت جامعه گردشگری روستایی و توسعه پایدار آن‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهند. بر این اساس، برخی از پژوهشگران به انجام پژوهش‌های کیفی بیشتر جهت تفسیر این بحران‌ها و بلایا در سطحی عمیق‌تر تأکید کرده‌اند (Cahyanto & Pennington-Gray, 2017). براون^۲ (۲۰۱۶) معتقد است، تاب‌آوری از اهمیت اساسی برای مفهوم‌سازی و تأثیرگذاری بر توسعه پایدار برخوردار است. توسعه پایدار از مفاهیم پراستناد و از عوامل مؤثر بر تاب‌آوری جامعه به شمار می‌رود. بنابراین، مینا قرار دادن رویکرد پایداری در برنامه‌ریزی‌های توسعه گردشگری روستایی ضروری است (Rahimipour, zaheri, & Karimzadeh, 2021). علاوه بر این، تاب‌آوری از معیارهای اساسی برای دستیابی به اهداف توسعه پایدار است چرا که در یک اجتماع تاب‌آور امکان شکل‌گیری و تحقق توسعه پایدار ممکن می‌شود می‌دهد (Rokanedin Eftekhari & Sadeghloo, 2019).

با توجه به مطالب فوق می‌توان گفت، در عصر حاضر این تغییرات اجتماعی، زیست‌محیطی و اقتصادی اجتناب‌ناپذیرند و برنامه‌ریزی تاب‌آوری به‌عنوان رویکردی مؤثر برای برنامه‌ریزی و توسعه جامعه به سوی الگوی پایدار حیاتی است. بنابراین تقویت تاب‌آوری جامعه روستایی به منظور کاهش آسیب‌پذیری و برنامه‌ریزی برای دستیابی به توسعه پایدار ضروری است، و عدم توجه به تاب‌آوری جامعه روستایی منجر به مخاطرات محیطی در روستاها و عدم اعتماد مردم محلی و سرمایه‌گذاران به صنعت گردشگری می‌شود. در این میان با وجود پتانسیل‌های فراوان گردشگری در روستاهای هدف گردشگری شهرستان همدان (ورکانه، سیمین ابرو، خاکو) و رشد کسب‌وکارهای وابسته به صنعت گردشگری که نتایج مطلوب و قابل توجهی در اقتصاد این مناطق به وجود آورده است و منجر به بهبود وضعیت ساکنین مناطق شده است، اما در سال‌های اخیر بحران‌ها و مخاطرات

3. Ecology

4. Resilience and Stability of Ecological Systems

5. Sustainable

2. Brown

ممکن نیست مگر آنکه آن سیستم در مقابل تغییرات احتمالی، اختلال‌ها و یا آسیب‌های احتمالی از تاب‌آوری لازم برخوردار باشد. بنابراین، توسعه‌ای پایدار است که تاب‌آور باشد و تاب‌آوری بدون پایداری ممکن نیست (Rokanedin Eftekhari & Sadeghloo, 2019). می‌توان گفت، هنگام پژوهش درباره تاب‌آوری یک جامعه، باید ابعاد مختلف آن از جمله تاب‌آوری اقتصادی، زیست‌محیطی و ظرفیت اجتماعی در نظر گرفته شوند (Magis, 2010).

دیگر پژوهشگران به متغیرهای مختلفی برای ایجاد تاب‌آوری در برابر شوک‌های ناگهانی اشاره کرده‌اند، کاتر^۶ و همکاران (۲۰۱۰) به ظرفیت‌های اجتماعی، اقتصادی، نهادی و زیرساختی مناطق مقصد گردشگری تأکید دارند. رمضان‌زاده و همکاران (۲۰۱۳) ارتقای تاب‌آوری ساکنین در برابر بلایای طبیعی را متأثر از عوامل اجتماعی، اقتصادی، محیطی و مدیریتی می‌دانند. صادقلو و همکاران (۲۰۱۸) با تحلیل کسب‌وکارهای گردشگری در نواحی روستایی در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و محیطی، نشان دادند که شاخص‌های گردشگری در سطح مناسبی نیستند. پژوهش باصولی و جباری (۲۰۲۱) برای درک رابطه بین روند مدیریت بحران و پاسخ‌های تاب‌آوری جامعه محلی مقصد گردشگری شهر همدان با توجه به بحران ویروس کووید-۱۹، نشان دادند که ابعاد ایجاد تاب‌آوری در هنگام بحران شامل، ادراکات احساسات، ادراکات خطر و مواجهه با آن، توانایی سازگاری با تغییرات و نوآوری، ایجاد احساس امنیت، هم‌اندیشی ذی‌نفعان گردشگری و حمایت رسانه‌ها از گردشگری است. به اعتقاد هولادی و پاول^۷ (۲۰۱۳) شناخت روابط متقابل بین تاب‌آوری اجتماعی، زیست‌محیطی و اقتصادی باعث اهمیت درک چشم‌اندازهای جامعه و بهزیستی آن جامعه می‌شود. بر این اساس، هدف پژوهش حاضر ارائه چهارچوب تاب‌آوری جامعه روستایی جهت توسعه یک اقتصاد گردشگری پایدار است به گونه‌ای که سبب افزایش کیفیت زندگی ساکنان و نیز حفظ منابع صنعت گردشگری و جوامع روستایی شود. با انجام این پژوهش میزان آمادگی آن جامعه برای توسعه پایدار گردشگری در آینده نیز مشخص می‌شود و همچنین نقاط نیازمند توجه مشخص خواهند شد.

روش‌شناسی تحقیق

این پژوهش بر مبنای هدف کاربردی - توسعه‌ای و از لحاظ نحوه گردآوری داده‌ها از نوع توصیفی - تحلیلی است که با استفاده از روش تحلیل تم^۸، پس از مطالعه عمیق ادبیات موضوع و مصاحبه باز با جامعه آماری پژوهش، عوامل مؤثر بر تاب‌آوری جامعه گردشگری روستایی در راستای توسعه پایدار روستاهای هدف گردشگری شهرستان همدان احصاء شدند. سپس، با ادغام

و پالایش آن‌ها، شاخص‌های تکراری و غیرمرتبط با ساختار پایداری گردشگری حذف شدند. در مرحله بعدی، این شاخص‌ها با رویکرد اکتشافی تحلیل تم کدگذاری شدند که در نهایت ۳ بعد، ۹ مؤلفه و ۴۵ شاخص آشکار شدند. به منظور فهم روابط میان این عناصر از روش مدل‌سازی ساختاری - تفسیری (ISM) استفاده شد. جامعه آماری پژوهش شامل خبرگان و کارشناسان حوزه توسعه روستایی، گردشگری و توسعه پایدار صنعت گردشگری در روستاهای هدف گردشگری شهرستان همدان (ورکانه، سیمین ابرو، خاکو) بودند که آشنایی و تسلط کامل به حوزه مورد مطالعه داشتند. روش نمونه‌گیری هدفمند به شیوه گلوله‌برفی، تعداد نمونه بر اساس رسیدن به اشباع نظری ۱۵ نفر بود (جدول شماره ۱). بررسی روایی با استفاده از روش تطبیق توسط اساتید حوزه گردشگری انجام گرفت و پایایی آن نیز از طریق هدایت دقیق جریان مصاحبه برای گردآوری داده‌ها، ایجاد فرایند ساختارمند برای اجرا و تفسیر مصاحبه‌ها و استفاده از کمیته تخصصی محقق شد به گونه‌ای که مطابق با استانداردهای پژوهش کیفی، راهنمای مصاحبه طراحی و مصاحبه باز با رعایت اصول علمی و اخلاقی برگزار شد. پس از اتمام مصاحبه‌ها و در طی فرایند تحلیل، گزاره‌های معنی‌دار از متن مصاحبه‌ها شناسایی شدند و کدهای اولیه نیز به آن‌ها داده شد. پس از استخراج تم‌های اولیه، در یک بازنگری مجدد بر روی متن و گزاره مصاحبه‌ها و کدها، پس از بحث و تبادل نظر با اعضاء تیم پژوهش و دیگر اساتید و پژوهشگران متخصص و هم‌چنین خود مصاحبه‌شوندگان، تم‌های نهایی شکل گرفتند.

محدوده مورد مطالعه

محدوده مورد مطالعه این پژوهش سه روستای هدف گردشگری یعنی روستاهای ورکانه، سیمین ابرو و خاکو در استان همدان بودند. جاذبه‌های گردشگری روستای ورکانه شامل باغات، جنگل‌ها، رودخانه ورکانه، بافت و معماری سنگی خانه‌های روستا، اسطبل تاریخی اسب و آداب‌ورسوم خاص این روستا است. روستای سیمین ابرو به دلیل طبیعت زیبایی که دارد جزء روستاهای هدف گردشگری است و روستای خاکو با جاذبه‌هایی مثل طبیعت زیبای دامنه الوند، دره‌ها و باغ‌ها و معماری زیبا دیگر روستای هدف گردشگری در این پژوهش است. تصویر شماره ۱ نمای این روستاها را در نقشه نشان می‌دهد. با وجود پتانسیل‌های فراوان گردشگری و نظر به اینکه گردشگری یکی از صنایع مهم در اقتصاد گردشگری روستاهای هدف گردشگری استان همدان است، اما بحران‌های و مخاطرات بسیار بقا و عملکرد آن‌ها را با تهدید مواجه ساخته است.

6. Cutter

7. Holladay & Powell

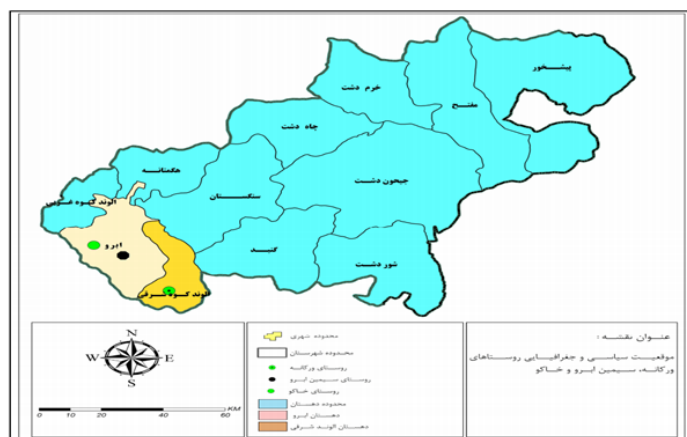
۸. تحلیل تم (Thematic Analysis) روشی است که رویکردی مناسب و انعطاف‌پذیر برای تحلیل داده‌های کیفی بهره می‌برد.

جدول ۱. ویژگی‌های جمعیت‌شناسی نمونه آماری پژوهش.

اعضاء نمونه	سن	سطح تحصیلات	پست مشارکت‌کننده	سابقه شغلی
۱	۴۶	دکتری	عضو هیئت‌علمی	۲۰
۲	۵۲	دکتری	عضو هیئت‌علمی	۱۲
۳	۳۴	فوق‌لیسانس	فعال گردشگری روستایی	۱۰
۴	۵۱	لیسانس	کارآفرین گردشگری روستایی	۲۳
۵	۴۹	فوق‌لیسانس	مدیر گردشگری	۹
۶	۶۰	فوق‌لیسانس	کارآفرین	۱۰
۷	۴۲	دکتری	عضو هیئت‌علمی	۱۲
۸	۳۸	فوق‌لیسانس	مدیر و فعال توسعه روستا	۱۲
۹	۴۵	دکتری	عضو هیئت‌علمی	۱۶
۱۰	۵۰	دکتری	عضو هیئت‌علمی	۱۷
۱۱	۳۲	فوق‌لیسانس	برنامه‌ریزی گردشگری روستایی	۱۱
۱۲	۴۸	لیسانس	کارآفرین گردشگری روستایی	۲۰
۱۳	۳۶	فوق‌لیسانس	کارشناس ارشد و فعال توسعه روستایی	۱۲
۱۴	۵۸	فوق‌لیسانس	مشاور گردشگری روستایی	۲۲
۱۵	۶۴	فوق‌لیسانس	مدیر توسعه روستایی	۲۵

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

تصویر ۱. نقشه موقعیت جغرافیایی روستاهای مورد مطالعه در شهرستان همدان. ترسیم: نگارندگان، ۱۳۹۹

یافته‌ها

تجزیه و تحلیل داده‌ها

مرحله اول: شناسایی و استخراج عوامل مؤثر بر تاب‌آوری جامعه گردشگری روستایی

بر تاب‌آوری جامعه گردشگری روستایی در راستای توسعه پایدار گردشگری در روستاهای هدف گردشگری شهرستان همدان به کمک روش تحلیل تم، شناسایی و استخراج شدند. سپس با ادغام و پالایش آن عوامل، به هر نکته معنی‌دار یک کد اختصاص داده شد که در نهایت ۳ بعد، ۹ مؤلفه و ۴۵ شاخص مطابق با جدول شماره ۲ پدید آمدند.

بر اساس نتایج حاصل از این بخش، مدل مفهومی پژوهش مطابق با تصویر شماره ۲ ترسیم شد.

پس از مطالعه عمیق ادبیات موضوع و مصاحبه باز با ۱۵ نفر از خبرگان و کارشناسان حوزه توسعه روستایی و گردشگری و آشنا به توسعه پایدار صنعت گردشگری در استان همدان، عوامل مؤثر

جدول ۲. عوامل مؤثر بر تاب‌آوری جامعه گردشگری روستایی در راستای توسعه پایدار.

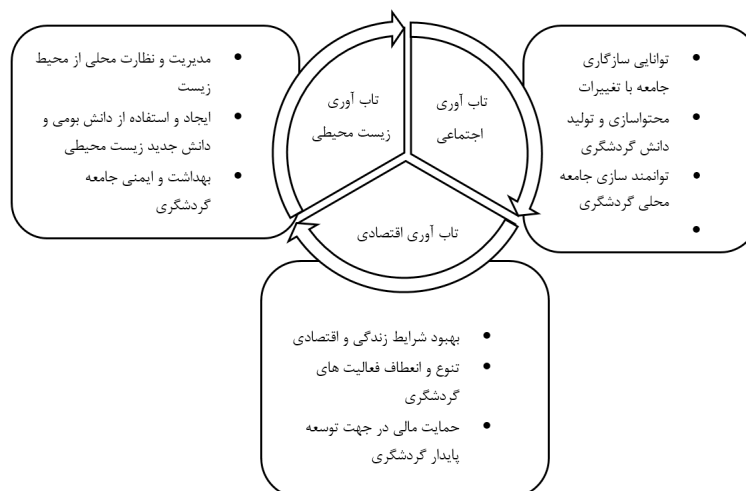
شماره	شاخص‌ها	مؤلفه‌ها	ابعاد
۱	ایجاد ظرفیت جامعه برای تغییر		
۲	ارتقاء ظرفیت یادگیری و انطباق در برابر تغییر و بحران	توانایی سازگاری جامعه با تغییرات	
۳	ایجاد و تطابق با نوآوری در فرایندهای گردشگری		
۴	استفاده تکنولوژی و شبکه‌های اجتماعی و رایانش تلفن همراه در توسعه پایدار گردشگری		
۵	توجه به دانش و فرهنگ بومی و بهره‌گیری از آن در حوزه گردشگری		
۶	تبلیغ و تولید محتوا گردشگری روستایی مقصد در رسانه‌ها		
۷	محتواسازی و تولید دانش بومی جامعه روستایی		
۸	برنامه آموزشی گردشگری پایدار برای گردشگران	محتواسازی و تولید دانش گردشگری	
۹	اطلاع‌رسانی و تولید محتوا گردشگری از طریق شبکه‌های اجتماعی		تاب‌آوری اجتماعی
۱۰	یادگیری و آموزش مجازی جامعه محلی		
۱۱	ایجاد سطحی از زیرساخت برای آموزش		
۱۲	همفکری و همکاری تمام ذی‌نفعان جامعه محلی در حوزه گردشگری		
۱۳	حمایت ذی‌نفعان و گروه‌های مرجع محلی از گردشگری		
۱۴	تقویت مشارکت محلی در زمینه گردشگری		
۱۵	ایجاد و حمایت تشکلهای محلی توسعه پایدار گردشگری، حامی حیوانات و محیط‌زیست	توانمندسازی جامعه محلی گردشگری	
۱۶	تشکیل تعاونی‌های گردشگری پایدار		
۱۷	ایجاد شبکه‌سازی ذی‌نفعان محلی در توسعه پایدار گردشگری		
۱۸	فرهنگ مشارکتی جامعه برای خودسامانی در برابر مخاطرات		
۱۹	رفتار مسئولانه نسبت به محیط‌زیست و جوامع محلی		
۲۰	رعایت مسائل مربوط به پایداری زیست‌محیطی در توسعه و اجرا		
۲۱	کنترل مصرف منابع طبیعی در گردشگری		
۲۲	برنامه‌ریزی و توسعه و حفظ فضای سبز و نظارت بر هوا، آب‌وخاک	مدیریت و نظارت محلی از محیط‌زیست	
۲۳	حمایت از توسعه انرژی پاک		
۲۴	حفاظت مستمر از محیط‌زیست و گونه‌های محیط‌زیست		
۲۵	تنظیم قوانین و مقررات حفاظت زیست‌محیطی		تاب‌آوری زیست‌محیطی
۲۶	مشارکت مردم محلی و گردشگران در برنامه‌های آموزش حفاظت از محیط‌زیست	ایجاد و استفاده از دانش بومی و دانش جدید زیست‌محیطی	
۲۷	توسعه روستا و فضاهای گردشگری با استفاده از معماری و مصالح بومی در راستای توسعه پایدار		
۲۸	استفاده از اطلاعات زیست‌محیطی روستا		
۲۹	تأسیسات گردشگری ایمن و با رعایت استانداردهای بهداشتی		
۳۰	اجرای پروتکل‌های بهداشتی	بهداشت و ایمنی جامعه گردشگری	
۳۱	استفاده از تکنولوژی‌های نوین برای رعایت ظرفیت تحمل مقصد و ایجاد امنیت بهداشتی		

ادامه جدول ۲. عوامل مؤثر بر تاب‌آوری جامعه گردشگری روستایی در راستای توسعه پایدار.

شماره	شاخص‌ها	مؤلفه‌ها	ابعاد
۳۲	کیفیت اشتغال و پایداری اقتصادی جامعه محلی در گردشگری	بهبود شرایط زندگی و اقتصادی	تاب‌آوری اقتصادی
۳۳	سهولت مشارکت در کارآفرینی گردشگری		
۳۴	یافتن آسان مشاغل گردشگری		
۳۵	افزایش درآمدهای مردم محلی از طریق گردشگری		
۳۶	فرصت‌های شغلی متنوع گردشگری برای تمامی اقشار مردم محلی	تنوع و انعطاف فعالیت‌های گردشگری	تاب‌آوری اقتصادی
۳۷	تنوع‌بخشی معیشتی و منابع درآمدی جامعه محلی در گردشگری		
۳۸	تنوع مهارت‌های شغلی جامعه محلی		
۳۹	راه‌های جایگزین کسب درآمد در هنگام بحران		
۴۰	حمایت از کسب‌وکارهای محلی و صنایع‌دستی		
۴۱	ایجاد صندوق توسعه پایدار گردشگری	حمایت مالی در راستای توسعه پایدار گردشگری	تاب‌آوری اقتصادی
۴۲	حمایت مالی در مواقع بحران		
۴۳	پوشش بیمه‌ای و حمایت و تقویت بیمه جامعه گردشگری		
۴۴	توسعه فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات و کانال‌های ارتباطی گردشگری		
۴۵	سهولت دسترسی به وام‌ها و تسهیلات مناسب جهت توسعه پایدار		

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

تصویر ۲. مدل مفهومی اولیه تاب‌آوری جامعه گردشگری روستایی در راستای توسعه پایدار. منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

مرحله دوم: به دست آوردن ماتریس ساختاری روابط درونی متغیرها

۷: متغیر Z زمینه‌ساز متغیر A است.

A: متغیر Z زمینه‌ساز متغیر A است.

X: ارتباط A و Z دوطرفه است.

O: بین A و Z ارتباطی وجود ندارد.

در این مرحله روابط بین مؤلفه‌های ماتریس (SSIM) پژوهش دو به دو با به‌کارگیری نمادهای مذکور توسط ۱۵ نفر از خبرگان

ماتریس ساختاری روابط درونی متغیر شامل یک ماتریس به ابعاد متغیرها است که در سطر و ستون آن متغیرها یکسان و به ترتیب ذکر می‌شوند. آنگاه روابط بین متغیرهای پژوهش دو به دو با به‌کارگیری نمادهای ذیل مشخص می‌شوند (Tavakoli, Sharifi, & Akram, 2017).

پژوهش تکمیل شد.

مرحله سوم: به دست آوردن ماتریس دستیابی

ماتریس دسترسی اولیه از تبدیل ماتریس ساختاری روابط درونی متغیرها به یک ماتریس دو ارزشی به صورت اعداد صفر و یک به دست می‌آید (Jitesh Thakka et al., 2007). برای دستیابی به ماتریس دسترسی اولیه به منظور جایگزینی اعداد صفر و یک به جای نمادهای چهارگانه ذیل مورداستفاده قرار می‌گیرد؛ که این کار با کد نویسی در نرم‌افزار MATLAB مطابق جدول شماره ۳ انجام شد.

اگر در ماتریس SSIM خانه (z,r) نماد V گرفت، خانه مربوط در ماتریس دستیابی عدد یک و خانه قرینه آن عدد صفر می‌گیرد؛

اگر در ماتریس SSIM خانه (i,r) نماد A گرفت، خانه مربوط در ماتریس دستیابی عدد صفر و خانه قرینه آن عدد یک می‌گیرد؛

جدول ۳. ماتریس دستیابی.

اگر در ماتریس SSIM خانه (i,r) نماد X گرفت، خانه مربوط در ماتریس دستیابی عدد یک و خانه قرینه آن عدد یک می‌گیرد؛

اگر در ماتریس SSIM خانه (i,r) نماد O گرفت، خانه مربوط در ماتریس دستیابی عدد صفر و خانه قرینه آن عدد صفر می‌گیرد؛

مرحله چهارم: سازگار کردن ماتریس دستیابی و ایجاد ماتریس دسترسی نهایی

پس از دستیابی به ماتریس اولیه باید سازگاری درونی آن برقرار شود. به عنوان نمونه اگر متغیر ۱ منجر به متغیر ۲ شود و متغیر ۲ هم منجر به متغیر ۳ شود، باید متغیر ۱ نیز منجر به متغیر ۳ شود و اگر در ماتریس دستیابی این حالت برقرار نبود، باید ماتریس اصلاح شده و روابطی که از قلم افتاده جایگزین شوند و در نتیجه جدول شماره ۴ ماتریس دسترسی نهایی با استفاده از نرم‌افزار MATLAB کد نویسی و انجام شد.

مؤلفه‌ها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
۱- توانایی سازگاری جامعه با تغییرات	۱	۱	۱	۰	۱	۱	۱	۱	۰
۲- محتواسازی و تولید دانش گردشگری	۰	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۳- توانمندسازی جامعه محلی گردشگری	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۰
۴- مدیریت و نظارت محلی از محیط‌زیست	۰	۰	۰	۱	۱	۱	۰	۰	۰
۵- ایجاد و استفاده از دانش بومی و دانش جدید زیست‌محیطی	۰	۰	۰	۰	۱	۱	۱	۰	۰
۶- بهداشت و ایمنی جامعه گردشگری	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۰
۷- بهبود شرایط زندگی و اقتصادی	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰
۸- تنوع و انعطاف فعالیت‌های گردشگری	۰	۱	۱	۰	۰	۰	۱	۱	۰
۹- حمایت مالی در راستای توسعه پایدار گردشگری	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

جدول ۴. ماتریس دسترسی نهایی.

مؤلفه‌ها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
۱- توانایی سازگاری جامعه با تغییرات	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۰
۲- محتواسازی و تولید دانش گردشگری	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۰
۳- توانمندسازی جامعه محلی گردشگری	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۰
۴- مدیریت و نظارت محلی از محیط‌زیست	۱	۰	۰	۱	۱	۱	۱	۱	۰
۵- ایجاد و استفاده از دانش بومی و دانش جدید زیست‌محیطی	۱	۰	۰	۰	۱	۱	۱	۱	۰
۶- بهداشت و ایمنی جامعه گردشگری	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۰
۷- بهبود شرایط زندگی و اقتصادی	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۰
۸- تنوع و انعطاف فعالیت‌های گردشگری	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۰
۹- حمایت مالی در راستای توسعه پایدار گردشگری	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

مرحله پنجم - سطح‌بندی عناصر ماتریس دستیابی و ترسیم مدل

با توجه به سطوح مؤلفه‌ها و ماتریس دسترسی نهایی و از طریق حذف روابط ثانویه با استفاده از کدگذاری در نرم‌افزار MATLAB، سطوح مؤلفه‌های پژوهش مشخص شد و مدل نهایی به دست آمد. مؤلفه‌ها به ۵ سطح مطابق تصویر شماره ۳ ترسیم شدند. لازم به ذکر است ابتدا مؤلفه‌ها بر حسب سطح آن‌ها، به ترتیب از بالا به پایین تنظیم می‌شوند و مدل ساختاری به وسیله گره‌ها و خطوط رسم می‌شوند (Jitesh Thakka et al., 2007).

مرحله ششم - تجزیه و تحلیل میک‌مک MICMAC

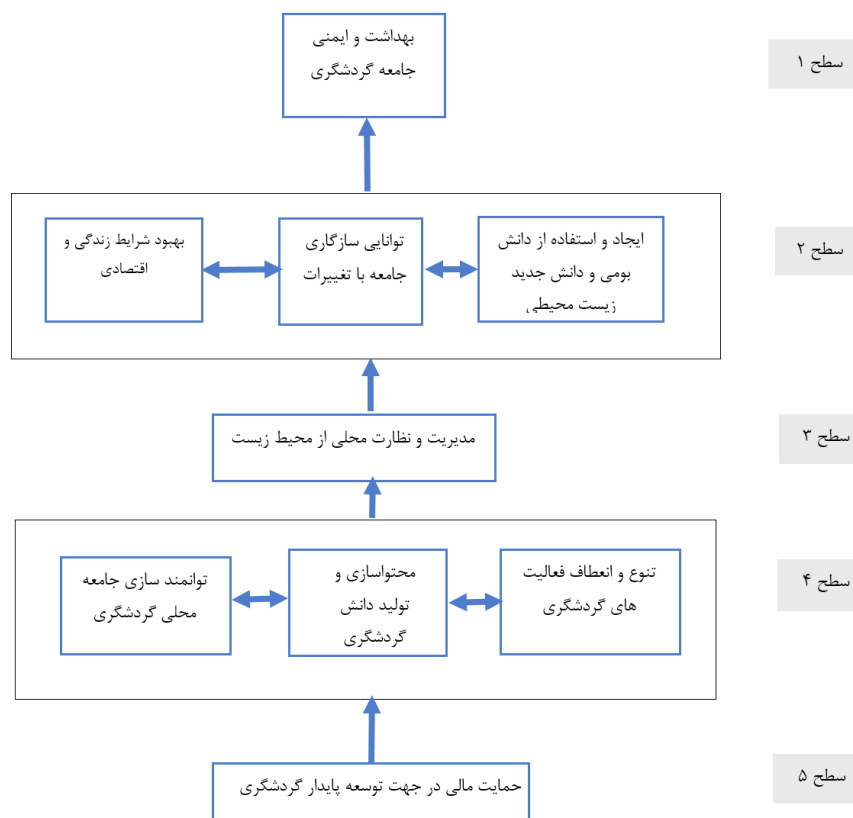
در این پژوهش هدف از تجزیه و تحلیل میک‌مک (MICMAC) تشخیص قدرت نفوذ^{۱۰} و وابستگی^۹ هر متغیر است. در این تجزیه و تحلیل متغیرها بر حسب قدرت نفوذ و وابستگی به چهار

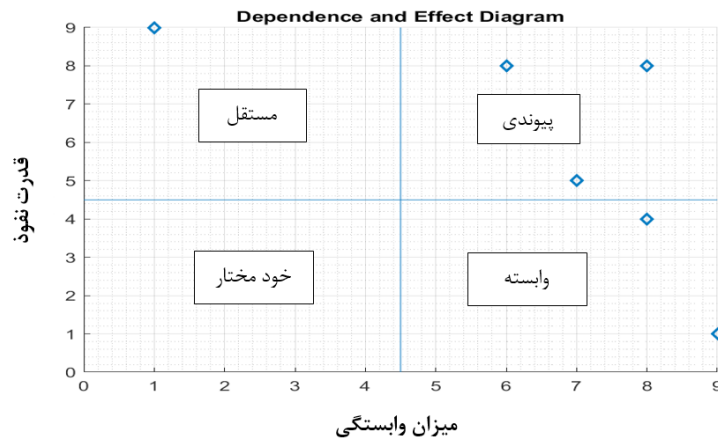
9. Effect
10. Dependence

دسته شامل: متغیرهای خودمختار، متغیرهای وابسته، متغیرهای پیوندی، متغیرهای مستقل تقسیم می‌شوند.

نظرات خبرگان پژوهش با توجه به تحلیل میک‌مک از قدرت نفوذ و میزان وابستگی مؤلفه‌های پژوهش مطابق با تصویر شماره ۴، بیانگر آن است که در ناحیه خودمختاری هیچ عاملی وجود ندارد و این مسئله مطابق با مدل است؛ چراکه در واقع بین عوامل کیفیت نمی‌توان عاملی خودمختار که هیچ ارتباطی با دیگر عوامل نداشته باشد، متصور بود.

هم‌چنین در ناحیه وابسته مؤلفه «ایجاد و استفاده از دانش بومی و دانش جدید زیست‌محیطی» با میزان وابستگی ۸ و قدرت نفوذ ۴ و مؤلفه «بهداشت و ایمنی جامعه گردشگری» با میزان وابستگی ۹ و قدرت نفوذ ۱، واقع شده‌اند که بیانگر قدرت هدایت کم و وابستگی شدید این دو مؤلفه هستند. در واقع این مؤلفه‌ها که از مؤلفه‌های تاب‌آوری زیست‌محیطی هستند که به سایر مؤلفه‌ها وابسته هستند و انتخاب آن‌ها تحت تأثیر سایر مؤلفه‌ها است.

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

تصویر ۴. نمودار قدرت نفوذ و وابستگی، MICMAC پژوهش برگرفته از نرم‌افزار MATLAB. منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

۳ بعد تاب‌آوری (اجتماعی، زیست‌محیطی، اقتصادی) استخراج شدند. سپس به منظور سطح‌بندی آن‌ها از پرسشنامه مدل‌سازی معادلات ساختاری - تفسیری استفاده شد. در نتیجه یک مدل با ۵ سطح و ۹ مؤلفه حاصل شد تا قدرت نفوذ و میزان وابستگی آن‌ها مشخص گردد.

نتایج نشان داد، مؤلفه بهداشت و ایمنی جامعه گردشگری در بالاترین سطح قرار داشت و همه مؤلفه‌ها روی آن تأثیرگذار بودند. این مؤلفه وابسته به نوعی تاب‌آوری جامعه گردشگری روستایی در روستاهای هدف گردشگری شهرستان همدان در راستای پایداری محسوب می‌شود. از جمله اجرای پروتکل‌های بهداشتی، تأسیسات گردشگری ایمن و با رعایت استانداردهای بهداشتی و استفاده از تکنولوژی‌های نوین برای رعایت ظرفیت تحمل مقصد و ایجاد امنیت بهداشتی از جمله عوامل و شاخص‌های مؤثر در بهداشت و ایمنی جامعه گردشگری است که به تاب‌آوری جامعه گردشگری روستایی در راستای توسعه پایدار روستاهای هدف منجر می‌شوند. این نتایج هم سو با مطالعه هولادی و پاول (۲۰۱۳، ۲۰۱۶)، پاول^{۱۱} و همکاران (۲۰۱۸) است.

تاب‌آوری جامعه گردشگری روستایی در اشکال مختلف سازگاری و تحول سیستماتیک که دولت و مردم محلی از آن برای حل این بحران‌ها از جمله بحران کرونا و ویروس و حرکت رو به جلو به سمت بهبود گردشگری به کار می‌گیرند، منعکس می‌شود. مراقبت‌های بهداشتی و رعایت دقیق پروتکل‌ها و الزامات ایمنی پیشرفته و تضمین سفری ایمن در طی بحران کووید-۱۹ باعث برقراری احساس امنیت و جلب اعتماد و اطمینان افراد می‌شود که منجر به تاب‌آوری جامعه گردشگری روستایی در راستای توسعه پایدار روستاهای هدف گردشگری است. یافته‌ها نشان

ناحیه پیوندی مطابق با تصویر شماره ۴، شامل مؤلفه‌های با قدرت هدایت و وابستگی زیاد است که مؤلفه‌های «توانایی سازگاری جامعه با تغییرات» و «بهبود شرایط زندگی و اقتصادی» هر دو با اندازه یکسان، میزان وابستگی ۸ و قدرت نفوذ ۸ در این میان مؤلفه «مدیریت و نظارت محلی از محیط‌زیست» با میزان وابستگی ۷ و قدرت نفوذ ۵، هم‌چنین مؤلفه‌های «محتواسازی و تولید دانش گردشگری»، «توانمندسازی جامعه محلی گردشگری» و «تنوع و انعطاف فعالیت‌های گردشگری» هر سه با اندازه یکسان، میزان وابستگی ۶ و قدرت نفوذ ۸ در ناحیه پیوندی قرار دارند.

در این میان مؤلفه «حمایت مالی در راستای توسعه پایدار گردشگری» به دلیل قدرت نفوذ بالاتر به میزان ۹ و وابستگی کمتر به میزان ۱ شاخص‌ترین مؤلفه این دسته است که در ناحیه مستقل واقع شده است و برای تاب‌آوری جامعه گردشگری روستایی در راستای توسعه پایدار روستاهای هدف گردشگری شهرستان همدان باید بر آن تأکید کرد.

بحث و نتیجه‌گیری

استفاده از پتانسیل صنعت گردشگری روستایی برای اشتغال و درآمدزایی و همچنین رشد اقتصادی آن‌ها موضوعی مهم است. در سال‌های گذشته برخی بحران‌های اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی و همچنین گسترش ویروس کرونا سبب رکود در صنعت گردشگری شد. این پژوهش با هدف مطالعه عوامل تأثیرگذار بر فرایند تاب‌آوری جامعه گردشگری و شناسایی چگونگی توسعه پایدار این فرایندها در مقصد گردشگری روستایی انجام شد. برای این منظور در ابتدا سعی در یافتن عوامل اصلی و تأثیرگذار در این رابطه و برقراری ارتباط بین آن‌ها شد. این عوامل با مرور ادبیات و مصاحبه با خبرگان در قالب ۴۵ شاخص، ۹ مؤلفه و

11. Powell

روستایی جهت کمک به برنامه‌ریزی توسعه پایدار روستا است. این ابزار اگرچه در مورد نمونه‌ای محدود و نزدیک به هم در یک مکان مشخص شکل گرفته است با این وجود می‌توان با احتیاط در مورد دیگر مناطق گردشگری روستایی قابل‌استفاده و تعمیم باشد. شناخت این عوامل از سوی جامعه گردشگری و مدیران گردشگری می‌تواند به بهبود تاب‌آوری جامعه گردشگری و برنامه‌ریزی مدیریت توسعه پایدار این مناطق کمک کند.

تشکر و قدردانی

بنا به اظهار نویسنده مسئول، مقاله حامی مالی نداشته است.

دادند، مؤلفه حمایت مالی در راستای توسعه پایدار گردشگری، سنگ زیربنای تاب‌آوری جامعه گردشگری روستایی است که در پایین‌ترین سطح و بیشترین تأثیر بر دیگر مؤلفه‌هاست. به نظر می‌رسد برای تاب‌آوری گردشگری روستایی باید از عواملی استفاده شود که زمینه‌ساز عوامل دیگر تاب‌آوری باشند و این رویه تا رسیدن به بهداشت و ایمنی جامعه گردشگری ادامه پیدا کند. آزمون مدل در تحلیل میک‌مک مؤلفه حمایت مالی در راستای توسعه پایدار گردشگری نشان داد که این عامل به دلیل قدرت نفوذ بالاتر و وابستگی کمتر، شاخص‌ترین عامل است. از این‌رو، حمایت‌های مالی از قبیل حمایت از کسب‌وکارهای محلی و صنایع دستی، ایجاد صندوق توسعه پایدار گردشگری، حمایت مالی در مواقع بحران، پوشش بیمه‌ای و حمایت و تقویت بیمه جامعه گردشگری، توسعه فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات و کانال‌های ارتباطی گردشگری، سهولت دسترسی به وام‌ها و تسهیلات مناسب جهت توسعه پایدار از عوامل مؤثر بر تاب‌آوری جامعه گردشگری روستایی در راستای توسعه پایدار هستند که نیازمند توجه‌اند. نتایج همچنین نشان داد، مؤلفه‌های محتواسازی و تولید دانش گردشگری، توانمندسازی جامعه محلی گردشگری، تنوع و انعطاف فعالیت‌های گردشگری، توانایی سازگاری جامعه با تغییرات، بهبود شرایط زندگی و اقتصادی، و مؤلفه مدیریت و نظارت محلی از محیط‌زیست نیز دارای قدرت نفوذ بالا و وابستگی زیاد بودند. در واقع هرگونه عمل بر روی این مؤلفه‌ها باعث تغییر سایر مؤلفه‌ها می‌شود. تولید محتوا و مدیریت دانش و در مقصدهای گردشگری روستایی در بحران‌ها ضروری است. جوامعی که خود را بیشتر در معرض آسیب می‌بینند بایستی به منظور دستیابی به تاب‌آوری در زمان‌های اضطرار و بحران، تولید محتوا و دانش مناسب گردشگری داشته باشند و از دانش و فرهنگ بومی روستا در راستای تاب‌آوری و توسعه پایدار در حوزه گردشگری بهره‌گیرند. علاوه بر این ایجاد سطحی از زیرساخت برای آموزش و یادگیری به تاب‌آوری جامعه گردشگری محلی در راستای توسعه پایدار منجر خواهد شد. از سوی دیگر و بر اساس یافته‌ها می‌توان گفت، بسترسازی و بهره‌گیری مناسب و ایجاد شرایط مساعد جهت برخورداری جامعه گردشگری روستایی از فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات و کانال‌های ارتباطی گردشگری با اهمیت است. زیرا با توجه به محدودیت‌های بحران‌ها از جمله ویروس پاندمیک کووید-۱۹ برخورداری از تکنولوژی جدید و آمادگی الکترونیکی در صنعت گردشگری منجر به ایجاد تاب‌آوری جامعه گردشگری روستایی در راستای توسعه پایدار خواهد بود. در این زمینه، استفاده از روش‌های نوین و خلاق، تولید محتوای باکیفیت و متنوع و تولید دانش بر بستر فناوری اطلاعات و ارتباطات در بخش گردشگری روستایی یک معیار مهم است. این نوع مدیریت دانش و تولید محتوا در شرایط بحران ضرورت بیشتری پیدا می‌کند. دستاورد مهم پژوهش حاضر، تهیه راهنما و الگویی برای ارتقای تاب‌آوری جامعه گردشگری

References

- Abbasi, M., Sajjadi, J., Abdollahi, A. (2021). [Explain the process of developing rural tourism centers and measuring sustainability. Case study: Tourism centers of Darram and Chavarzaq villages, Tarom Township, Zanjan province (Persian)]. *Journal of Tourism Planning and Development*, 9(35), 63-89.
- Amir, A. F., Abd Ghapar, A., Jamal, S. A., & Ahmad, K. N. (2015). Sustainable tourism development: A study on community resilience for rural tourism in Malaysia. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 168, 116-122.
- Basouli, M., & Jabbari, G. (2021). [The Relationship between Crisis Management and Community Resilience in Tourism Destination at Corona Crisis Case Study: Hamedan City (Persian)]. *Urban tourism*, 8(1), 33-48.
- Bazrafshan, J., Toulabi nejad, M., Toulabi Nejad, M. (2018). [Spatial analysis of differences in urban and rural areas in terms of resilience against spontaneous phenomena (Case study: city Poldokhtar) (Persian)]. *Journal of Rural Research*, 9(1), 116-135.
- Becken, S. (2013). Developing a framework for assessing resilience of tourism sub-systems to climatic factors, *Annals of Tourism Research*, No.43, pp.506-528.
- Berkes, F., & Ross, H. (2013). Community resilience: Toward an integrated approach. *Society & Natural Resources*, 26(1), 5-20.
- Bhamra, R., Dani, S., & Burnard, K. (2011). Resilience: the concept, a literature review and future directions. *International journal of production research*, 49(18), 5375-5393.
- Biggs, D. C., Michael, H., & Natalie, S. (2012). the resilience of formal and informal tourism enterprises to disasters: Reef tourism in Phuket, Thailand, *Journal of Sustainable Tourism*, Vol.20, No.5, pp.645-665.
- Brown, K. (2016). *Resilience, Development and Global Change*. Routledge, London.
- Cahyanto, I., & Pennington-Gray, L. (2017). Toward a comprehensive destination crisis resilience framework, the 2017 Annual International Conference of the Travel and Tourism Research Association, Quebec City, Canada, pp.1-10.
- Calgaro, E., Lloyd, K., & Dominey-Howes, D. (2014). From vulnerability to transformation: a framework for assessing the vulnerability and resilience of tourism destinations. *Journal of Sustainable Tourism* 22(3): 341-360.
- Corbisiero, F., & Monaco, S. (2021). Post-pandemic tourism resilience: changes in Italians' travel behavior and the possible responses of tourist cities. *Worldwide Hospitality and Tourism Themes*.
- Cutter, S. L., Burton, Ch. G., & Emrich, Ch. T. (2010). Disaster resilience indicators for benchmarking baseline conditions. *Journal of Homeland Security and Emergency Management*, Vol.7, No.1, pp.1-22.
- Dai, S., Xu, H. & Chen, F. (2019). A Hierarchical Measurement Model of Perceived Resilience of Urban Tourism Destination. *Social Indicators Research*.
- Guo, Y., Zhang, J., Zhang, Y., & Zheng, C. (2018). Catalyst or Barrier? The Influence of Place Attachment on Perceived Community Resilience in Tourism Destinations. *Sustainability*, 10(7), 2347. <https://doi.org/10.3390/su10072347>
- Hassan Pour, M., Shahi, T., Arjang Mehr, D. (2020). [Structural Model of Crisis Management for Iran's Tourism Supply Sector; Case Study: COVID - 19 Pandemic (Persian)]. *Tourism Management Studies*, 15(0), 59-89.
- Holladay, P. J., & Powell, R. B. (2013). Resident perceptions of social-ecological resilience and the sustainability of community-based tourism development in the commonwealth of Dominica. *Journal of Sustainable Tourism*, 21(8), 1188-1211.
- Holladay, P. J., & Powell, R. B. (2016). Social-ecological systems, stakeholders, and sustainability: A qualitative inquiry into community-based tourism in the commonwealth of Dominica. *Caribbean Studies*, 44 (1/2), 3-28. <http://www.jstor.org/stable/44364460>.
- Jani, D. (2018). Residents' perception of tourism impacts in Kili-manjaro: An integration of the Social Exchange Theory. *Turizam: međunarodni znanstveno-stručni časopis*, (2)66 148-160.
- Jitesh Thakkar., S.G Deshmukh., A.D. Gupta., Rrvi Shankar (2007). Development of a balanced scorecard an integrated approach of Interpretive Structural Modeling and Analytic Network Process (ANP). *International Journal of Productivity and Performance Management*, 56(1), 25-59.
- Lew, A. A. (2014). Scale, change and resilience in community tourism planning. *Tourism Geographies*, 16(1), 14-22.
- Lew, A. A., Ng, P. T., Ni, C. C., & Wu, T. C. (2016). Community sustainability and resilience: Similarities, differences and indicators. *Tourism Geographies*, 18(1), 18-27.
- Magis, K. (2010). Community resilience: An indicator of social sustainability. *Society & Natural Resources*, 23(5), 401-416.
- Pennington-Gray, L. (2018). Reflections to move forward: Where destination crisis management research needs to go, *Tourism Management Perspectives Journal*, 25, 136-139
- Powell, R. B., Green, T. F., Holladay, P. J., Krafte, K. E., Duda, M., Nguyen, M. T., & Das, P. (2018). Examining community resilience to assist in sustainable tourism development planning in Dong Van Karst Plateau Geopark, Vietnam. *Tourism Planning & Development*, 15(4), 436-457.
- Rahimipour, B., Zaheri, M., Karimzadeh, H. (2021). [Identification and analysis of key drivers affecting the sustainable development of rural tourism with a future research approach. (Case Study: Tourism Destination Villages - Saqez County) (Persian)]. *Journal of Tourism Planning and Development*, 9(35), 90-111.
- Ramezanzadeh, M., Badri, S., Asgari, A., Salmani, M., Ghadiri, M. (2013). Rural resilience sample Tourism regions on Multiple Attribute Decision Making (Case Study: Cheshmeh Kileh Branch, Tonekabon County and Sardabrood Branch, Kelardasht County). *Journal of Tourism Planning and Development*, 1(3), 78-97.
- Ritchie, B. W., & Campiranon, K. (Eds.). (2014). *Tourism crisis and disaster management in the Asia-Pacific (Vol. 1)*. CABI.

- Rokanedin Eftekhari, A., & Sadeghloo, T. (2019). [Community Resilience in the Environmental Hazards (Persian)]. Tarbiat Modares University Press.
- Ruiz-Ballesteros, E. (2011). Social-ecological resilience and community based tourism: An approach from Agua Blanca, Ecuador. *Tourism Management*, 32, 655-666.
- Sadeghloo, T., Mahmoudi, H., Jafari F. (2018). [Resilience analysis of tourism businesses in rural areas Case: Tourist influence of Mashhad. (Persian)]. *Space Economics and Rural Development journal*, 6(S1), 1-21.
- Shafiei Sabet, N., & Haratifard, S. (2019). [Empowerment of Local Stakeholders for Participation in Sustainable Tourism Development with Mediating Role of Perceived Tourism Effects (Persian)]. *Journal of Tourism Planning and Development*, 8(29), 71-90.
- SRC (Stockholm Resilience Center). (2016). Applying resilience thinking: Seven principles for building resilience in socialecological systems. Stockholm: Stockholm Resilience Center.
- Strickland-Munro, J. K., Allison, H. E. Moore, S. A. (2010). Using Resilience Concepts to Investigate the Impacts of Protected Area Tourism on Communities, *Annals of Tourism Research*, Vol.37, No.2, pp.499 -519.
- Tavakoli, N., Sharifi, M., Akram, A. (2017). [Applying interpretive structural modeling approach to obtain distribution chain agility model for combine owner's cooperative Fars province (Persian)]. *Iranian Journal of Biosystems Engineering*, 48(4), 505-515.

